

Téma: Člověk a společnost

Věk: Studenti ve věku 14 – 19 let

Délka: 45 min

Kurikulární zařazení: RVP

5.4 Člověk a společnost

5.4.1 Občanský a společenskovední základ

5.4.2 Dějepis

6. Průřezová témata

6.1 Osobnostní a sociální výchova

6.2 Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

6.3 Multikulturní výchova

Vzdělávací cíle:

Studenti a studentky za pomoci úryvků filmových svědectví přeživších různých genocid lépe porozumí roli předsudků a mechanismu stereotypizace v lidské společnosti. Získají přehled o škále projevů z předsudků a stereotypů vycházející z nenávisti a o jejich důsledcích. Aktivita jim pomůže formulovat vlastní názor.

PŘEDSTAVENÍ: Informace pro učitele

V první části aktivity se studenti seznámí s termínem genocida a poznají, které fáze mají všechny genocidy společné.

Ve druhé části zhlédnou úryvky svědectví popisující různé události v životech svědků. Poté zařazují události popisované ve zhlédnutých svědectvích na názorný diagram Stupně nenávisti, který zachycuje škálu eskalujících forem projevů vedoucích ke genocidě. V závěru aktivity studenti odůvodní zařazení jednotlivých úryvků svědectví na ta místa diagramu, která zvolili, a prodiskutují svou volbu s ostatními.

ZVÁŽIT

- Rozdělte třídu do skupin po dvojicích, trojicích, maximálně však do čtveřic
- Do každé pracovní skupiny rozdejte potřebný počet nakopírovaných pracovních listů
- Nejdříve žákům zadejte úkol ve studentském pracovním listu v sekci: ZVÁŽIT

SBÍRAT

- Vyzvěte skupiny, aby si ve studentském pracovním listu v sekci SBÍRAT pročetly text, který poskytuje základní definici pojmu genocida a náčrt osmi základních fází genocidy.
- Vyzvěte studenty, aby si ve studentském pracovním listu v sekci POSTAVIT přečetli otázky k jednotlivým úryvkům ze vzpomínek pamětníků
- Poté postupně pusťte úryvky svědectví v libovolném pořadí. Mezi jednotlivými ukázkami vyzvěte studenty, aby si udělali pár poznámek a odpověděli na otázky v sekci POSTAVIT

Phoebe Kabaradine stopáž: 1:28

Emmanuel Muhinda stopáž: 2:20

Luděk Eliáš stopáž: 1:34

Helena Gáborová stopáž: 1:49

Monika Hejduková stopáž: 2:43

Emílie Machálková stopáž: 1:19

Antonín Sternschuss stopáž: 1:43

Kurt Gregor stopáž: 1:24

POSTAVIT

- Přečtěte si zadání a úkol ve studentském listu v sekci POSTAVIT

POSTAVIT

- Přečtěte si zadání a úkol ve studentském listu v sekci DISKUTUJTE
- Celá třída si navzájem vyměňuje své postřehy, jaká nová fakta a dovednosti se během této činnosti naučili

DOPORUČENÁ LITERATURA A ZDROJE:

HAPEREN, Maria van et al. Holokaust a jiné genocidy. Překlad Petruška Šustrová. Vydání první. Polanka nad Odrou: Občanské sdružení PANT, 2015. 194 stran. Moderní dějiny. ISBN 978-80-905942-7-2.

Internetové odkazy:
<https://www.holocaust.cz/>

Masakr v Myanmaru (Reuters - anglicky)
https://www.reuters.com/investigates/special-report/myanmar-rakhine-events/?fbclid=IwAR2FRVVwP-JdrVRPiBLTuZENvsucOqS_BVHuuK8mRS2D_p1ITPwJ3d2Ak

ZVÁŽIT

OTÁZKA:

Znáte, nebo slyšeli jste nějaký vtip, který začíná slovy: „Potká se Američan, Rus a Čech...“?

Udělali jste někdy o nějaké skupině lidí vtípek (blondýna, žid, cikán, Skot)? Na jakém principu vnímání skupin lidí jsou tyto vtípky založeny?

Byl(a) jste někdy svědkem situace, nebo zažil(a) jste přímo na sobě, že si z vás někdo dělal legraci kvůli tomu, že se vnějším smyslu odlišujete od většiny ostatních? Nebo že vás vnímá jako součást nějaké skupiny?

Bylo vám to příjemné?

SBÍRAT

ÚKOL 1:

Pročtěte si pozorně následující text.

Diagram Stupně nenávisti

Historie nám dává bezpočet příkladů toho, jak předsudky, stereotypy a šíření různých konstrukcí nepřítele ve společnosti během krátké doby eskalovaly až k vraždění, někdy dokonce přerůstajícímu až do genocidy. Poznání mechanismů, kterými se tak děje, uvědomění si růstu nenávisti samotné, to vše nám dává možnost proti takové eskalaci zasáhnout a aktivně vystoupit proti šíření nenávisti k celým skupinám lidí.

Definice genocidy:

Genocida je trestný čin proti lidskosti, páchaný v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu.

Pojem poprvé použil právník Raphael Lemkin v roce 1944. Předtím tento termín neexistoval, definice genocidy vznikla na základě zkušenosti sholocaustem, tedy masovým vražděním židů a osob za židy označených v letech 1933 - 1945. To ale neznamená, že se do té doby žádné genocidy neodehrály.

Podle OSN je genocida definována:

- Vražděním členů skupiny
- Způsobováním vážných fyzických či psychických újem členům skupiny
- Úmyslným vnucením takových životních podmínek, které povedou k částečnému či úplnému zničení skupiny
- Zavedením opatření určených k zamezení porodů v rámci skupiny
- Nuceným předáváním dětí skupiny jiným skupinám

Fáze genocidy:

1.

Klasifikace

Lidský svět vnímáme ne jako svět tvořený jednotlivými lidskými bytostmi, ale jako svět skládající se z různých skupin. Často jsou pomocí stereotypů a předsudků definovány skupiny lidí, které považujeme za jiné, než jsme my. Lidem považovaným za členy těchto skupin, je upírána individualita, osobní rysy, schopnost svobodné volby a individuální odpovědnosti, jejich identitu určuje příslušnost ke skupině.

2.

Symbolizace

Těmto kolektivům a skupinám jsou připisovány údajné “typické” znaky, které jsou brzy nahrazeny symboly: židovská hvězda označuje “rasově nežádoucí” jedince, všichni Němci jsou označováni za nacisty a jsou symbolizováni hákovým křížem, všechny muslimky jsou zahalené od hlavy k patě a symbolizuje je půlměsíc.

3.

Odlištění

Symbolizace pokračuje a členům skupin už není upírána jen jejich individuální identita, přestávají být považováni za lidi. Začíná se o nich místo toho mluvit jako o obtížném hmyzu, krysách, švábech, slimácích.

4.

Organizace

Přelomem na cestě ke genocidě je začátek organizace vyhubení členů těchto skupin. Mluví se o vyčištění, deratizaci, odhmyzení, likvidaci havěti - a vše je centrálně organizováno státem či podobnou centrální vládní strukturou, ať už zcela otevřeně pomocí státních úřadů a politických stran nebo prostřednictvím státem podporovaných milicí a extremistických hnutí.

5.

Polarizace

Stát a jeho mocenské struktury rozpoutají nenávistnou propagandu, často ve skutečnosti pouze využívající genocidální nálady ve společnosti pro vlastní cíle. Masivní mediální úsilí vysvětluje, že nastává střet dobra se zlem, našeho světa se světem těch, kdo nejsou jako my. Protestní hlasy jsou umlčovány a trestány, většina obyvatel postupně přijímá propagandistická tvrzení za vlastní.

6.

Příprava a identifikace

Příslušníci skupiny, jejíž eliminace je požadována propagandou, jsou postupně odděleni od ostatní populace. Dochází k propouštění z práce, vylučování ze škol či zřizování oddělených tříd, deportacím či internacím. Příslušníci pronásledovaných skupin jsou viditelně označováni záznamem do průkazů totožnosti či cestovních pasů, doplňkem oděvu, symboly na oděvu.

7.

Vyhlažování

Probíhá masové vraždění osob označených za příslušníky dané skupiny, cílem vraždění je zabít všechny.

8.

Popírání

Nedílnou součástí každé genocidy je popírání, že by se kdy taková věc stala. Popírá se nejen vraždění samotné, ale i proces klasifikace a identifikace budoucích obětí. Nejčastějším tvrzením popíračů genocid je "Byla válka, mnoho lidí zemřelo". Součástí popírání jsou útoky na přeživší, posmívání se snahám o připomínání obětí a zlehčování jejich utrpení.

ÚKOL 2:

Pozorně vyslechněte úryvky z interview s pamětníky. Pokuste se určit, kterou fázi cesty ke genocidě jednotlivé vzpomínky zachycují. Vaše vyhodnocení obsahu úryvku podpořte argumenty.

Phoebe Kabaradine

Stupeň nenávisti:

Protože...

Emmanuel Muhinda

Stupeň nenávisti:

Protože...

Luděk Eliáš

Stupeň nenávisti:

Protože...

Helena Gaborová

Stupeň nenávisti:

Protože...

Monika Hejduková

Stupeň nenávisti:

Protože...

Emílie Machálková

Stupeň nenávisti:

Protože...

Antonín Sternschuss

Stupeň nenávisti:

Protože...

Kurt Gregor

Stupeň nenávisti:

Protože...

POSTAVIT

ÚKOL:

Pozorně si prohlédněte fotokopii plakátu z předvolební kampaně z komunálních voleb v Mostě, která probíhala v září a na začátku října roku 2018.

OTÁZKA:

Jaký vzkaz byste napsali přestupkové komisi, která rozhodla, že se v tomto případě nejedná o přestupek?

DISKUTUJTE

ÚKOL:

Magistrát města Mostu odložil vyšetřování případu možného rasistického podtextu kampaně hnutí Otevřená radnice Most. Podle magistrátu použití sloganu „Jen deratizační prostředky na tu havěť nestačí“ společně se sloganem "Nulová tolerance nepřizpůsobivým" před loňskými komunálními volbami není ani přestupek. Souhlasíte s tímto právním názorem?

Stručný životopis Phoebe Kabaradine

Phoebe Kabaradine se narodila v roce 1970 ve městě Mutara v severozápadní Rwandě. Po občanské válce, která začala v roce 1990, byli členové její rodiny - a s nimi všichni Tutsiové - obviněni z podpory rebelské skupiny Rwandská vlastenecká fronta, bojující proti vládě vedené hutuským prezidentem Juvenalem Habyarimanou. Když 6. dubna 1994 Habyarimana zahynul při pádu prezidentského letadla, začalo masové vraždění Tutsiů a umírněných Hutuů, kteří odmítali zabíjet své sousedy. Phoebe uprchla do lesa, kde se ukrývala. Při pokusu o útěk ze Rwandy byla postřelena, zbita a jen náhodou unikla smrti. Podařilo se jí dostat se do nemocnice v sousedním Kongu, kdy byla ošetřena a vyléčila se z těžkých zranění. Její rodiče, sestry a bratr byli během genocidy zavražděni. Po válce svědčila proti pachatelům ze sousedství. Rozhovor byl natočen 29. září 2011 v Kagaramě ve Rwandě.

Stručný životopis Emmanuela Muhindy

Emmanuel Muhinda se narodil v únoru 1985 v Kibungu ve Rwandě do velké tutsijské rodiny. Jeho rodiče byli farmáři. Měl pět starších sourozenců, všichni zahynuli během genocidy. Vzpomíná na diskriminaci Tutsiů ve škole včetně fyzických útoků ze strany hutuských učitelů. Během genocidy v roce 1994 přežil masakr v kostele Ntarama tak, že při vražedném útoku upadl na zem. Poté se s ostatními členy širší rodiny ukrýval v bažinách. Po genocidě žil v sirotčinci, vrátil se do základní školy a byl podporován vzdálenými příbuznými a dary ze zahraničí. Rozhovor s ním byl natočen 8. září 2011 v Kigali ve Rwandě.

Stručný životopis Lud'ka Eliáše

Luděk Eliáš se narodil v červenci 1923 ve Slaném. Tento divadelní a filmový herec, moderátor a publicista se k divadlu dostal paradoxně v terezínském ghettu. Z Terezína byl transportován do vyhlazovacího tábora v Osvětimi-Birkenau, kde se stal číslem A 2026. Po deportaci z Birkenau přežil koncentrační tábor Sachsenhausen a pochod smrti. Po válce absolvoval vojenskou službu, pak působil v několika divadlech (Slaný, Písek, České Budějovice) a v roce 1956 natrvalo zakotvil v Ostravě, v divadle Petra Bezruče. V letech 1961- 1966 byl dokonce jeho ředitelem. Postupně se začal uplatňovat v televizi a rozhlase jako moderátor a šéfredaktor. Po okupaci 21. srpna 1968 se ve snaze o pravdivé informování veřejnosti ujal role televizního moderátora v improvizovaném studiu České televize, a přímo se tak podílel na svobodném vysílání. To bylo ukončeno sovětskými vojáky, začala éra známá jako normalizace. Eliáš již na obrazovku nesměl, vrátil se k divadlu a dramaturgii. Zemřel roku 2018 v Klimkovicích.

Stručný životopis Heleny Gáborové

Helena Gáborová se narodila v roce 1965 v Jablonci nad Nisou. Po základní škole nastoupila do Strojbalu a od té doby vystřídalala několik profesí, mimo jiné působila jako terénní sociální pracovníce v Krásné Lípě. Od roku 2002 žije v Rumburku a pracuje zde jako asistentka prevence kriminality. Je aktivní v místním komunitním životě, v roce 2014 kandidovala do zastupitelstva jako nezávislá za Sdružení pro město Rumburk.

Stručný životopis Moniky Hejdukové

Monika Hejduková se narodila roku 1971 ve Varnsdorfu. Vyučila se tkadlenou a třináct let pracovala na tkalcovně ve Velvetě. Později se dálkově vyučila v oboru kuchař číšník, odmaturovala na VOŠ, obor podnikání a již téměř 20 let podniká v pohostinství. Studovala romistiku na Filosofické fakultě UK v Praze a angažuje se ve spolku Poradna barevné soužití.

Stručný životopis Emílie Machálkové

Narodila se 25. listopadu 1926 do významné romské rodiny Holomkových. Pradědeček pamětnice se zasazoval o právo rodiny bydlet ve vesnici a o zrušení předchozího omezení povolujícího jim obývat pouze osady mimo obce, což souviselo s institutem domovského práva a faktem, že jejich domovské obce moravské Romy ze svého území často vykazovaly a ti pak museli žít v určitém "území nikoho" mezi obecními katastry. Pamětnici a její nejbližší před deportací do koncentračního tábora zachránil starosta Nesovic. Třicet příbuzných válku nepřežilo, byli deportováni do koncentračních táborů a nikdo se nevrátil. Pouze tříletou neteř Růženku se podařilo zachránit. Emílie Machálková, přezdívaná Elina, se v dospělosti prosadila jako zpěvačka romských písní. Vyhrála několik pěveckých soutěží a dlouhá léta spolupracovala s Muzeem romské kultury. Zemřela v červenci roku 2017. Interview bylo natočeno 4. října 1996 v Brně.

Stručný životopis Antonína Sternschusse

Antonín Sternschuss se narodil roku 1925 v Sušici, vyrůstal ale v Praze na Vinohradech. Byl vychováván jako český katolík. Po okupaci Československa a zavedení rasistických zákonů byl označen za židovského míšence, ke konci války byl vyloučen ze školy a internován v koncentračním táboře v Bystřici u Benešova, kde se dožil osvobození. V poválečném Československu se stal uznávanou kapacitou na poli makromolekulární chemie. Interview bylo natočeno 13. ledna 1998.

Stručný životopis Kurta Gregora

Kurt Gregor se narodil v červnu 1918 v Holešově, jeho rodné příjmení bylo Grünbaum. Několik měsíců po jeho narození se v městečku odehrál krvavý protizidovský pogrom, útok na místní Židy, při kterém dav sousedů zavraždil Kurtova bratrance Heřmana. V reakci na vzestup fašistických nálad v Československu se Kurt rozhodl emigrovat do Palestiny a napomoci budování židovského národního státu. V Palestině se po čase přihlásil do britské armády coby dobrovolník československé jednotky. Prošel výcvikem ve Velké Británii, bojoval u Dunkirku, domů se vrátil jako voják západní armády. Z celé jeho rozsáhlé rodiny přežila pouze jedna teta, které se s manželem podařilo uprchnout do Itálie, kde byla do konce války ukrývána místními jeptiškami. Rozhovor byl natočen 27. 3. 1997 v Praze.